

Ludwik Bernacki

Rękopisy w bibliotece Ignacego Krasickiego

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 26/1/4, 228-232

1929

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rękopisy w bibliotece Ignacego Krasickiego.

„O bibliotece Ignacego Krasickiego“ posiadamy krótki artykuł informacyjny Tadeusza Grabowskiego (Pamiętnik literacki. R. II, 1903, s. 257—60), dalsze „Losy księgozbioru Ignacego Krasickiego“, który wpłynął, jak wiadomo, do biblioteki Liceum warszawskiego, omówił wyczerpująco dr. Stefan Rygiel (Exlibris. IV. Lwów, 1922, i odbitka, Lwów, 1922). Podstawą notatki Grabowskiego była „Specyfikacja ksiąg w bibliotece po ś. p. J. O. księciu Krasickim, arcybiskupie gnieźnieńskim, pozostałej, znajdujących się“. pochodząca z roku 1810, dochowana w rękopisie nr. 80 Biblioteki hr. Branickich w Suchej (Jan Czubek, Katalog rękopisów Biblioteki hr. Branickich w Suchej. Kraków, 1910, s. 23), niedostępna dr. Ryglowi z powodu okoliczności wojennych. Katalog suski, którego drugi egzemplarz, rewindykowany z Petersburga, mieści się obecnie wśród Biblioteki Uniwersytetu warszawskiego (sygn. Różnojęz. Fol. XVIII. 135), nie jest katalogiem pierwotnym biblioteki księcia biskupa warmińskiego. Dowodzi tego rękopiśmienny „Catalogue de la bibliothèque du feu Prince-Archevêque de Gnesne“, znajdujący się dziś również w Bibliotece Uniwersytetu w Warszawie (petersburski, sygn. Różnojęz. F. XVIII. 47, kart. 106). Katalog rzeczony, ułożony po francusku, rozpoczęty zapewne bezpośrednio po śmierci Krasickiego (um. 14 marca 1801 roku), ukończony w Łowiczu dnia 15 września 1801 roku, obejmuje więcej niż 2000 dzieł (w prawie 6000 tomach, podzielonych na dziesięć następujących klas.

1. Classe: Collections. — 2. Classe: Littérature. — 3. Classe: Philologie. — 4. Classe: Philosophie. — 5. Classe: Théologie. — 6. Classe: Gouvernement. — 7. Classe: Histoire. — 8. Classe: Mélanges. — 9. Classe: Manuscrits. — 10. Classe: Ouvrages incomplètes ou endommagées.

Nie wchodząc tutaj w ważną dla badaczy twórczości Krasickiego treść katalogu, ogłaszamy z niego (s. 190—3) jedynie wykaz rękopisów, jakie stanowiły własność księcia poetów stanisławowskich w chwili jego zgonu.

NEUVIÈME CLASSE.

MANUSCRITS.

Manuscrits du feu Prince.

1. Mykołaja (!) Doświadczyńskiego Przypadki in 4. relié en carton.

2. Polskie Miscellanea. 7 vol. petit in folio. les six premiers et le 8e rel. en carton et le septième en maroquin rouge, avec le signe N° VII à la première page.

3. Pan Podstoli. 3 vol. in fol. les deux premiers rel. en carton, les 3e en trois cahiers in fol. et pas encore imprimé.
4. Życia zacnych mężów z Plutarcha. 3 vol. in folio reliés en carton et 24 cahiers in fol. pas encore imprimées.
5. Rozmowy. un cahiers in fol. de 17 feuilles. pas encore imprimé.
6. Kazania. 3 cahiers in fol. pas imprimés.
7. Przydatek do Zbioru potrzebniejszych wiadomości podobnie jak dzieło oryginalne, porządkiem alfabety ułożony. 16 feuilles entiers pliées in 4. pas encore imprimé.
8. Co tydzień. 8 vol. in fol. les six premiers reliés en carton, le 7e broch. et le 8e en feuilles détachées, réunies dans un carton.
9. Wojna (!) chocinska (!). in fol. rel. en carton.
10. O Rymotwórstwie i Rymotwórcach. in folio relié en carton.

Manuscrits d'autres auteurs.

Latins.

1. Excerpta ex Diario manuscripto Alberti Principis Radzivillii supremi Cancellarii magni Ducatus Litt^{ae} ab anno 1632 ad annum 1633 quo ipse mortuus. servatur in Bibliotheca publica Zalusc. Varsaviae. in fol. rel. en maroq. rouge, fil. dor. sur tran.
2. Varia oratoria, histor. & Diplomatica. in fol. rel. en cart.
3. Miscellanea M. D. C. C. in fol. rel. en cart. à la fin duquel se trouvent: Joannis Dantisci, Episcopi Varmiensis ad Varios litterae de anno 1530 ad 1539.
4. Joann. Dantisci Episcopi Varmiensis litterae ad varios de anno 1534 ad 1537. in fol. broché papier bleu.
5. Joannis Dantisci Episcopi Varmiensis ad Varios litterae de anno 1526 ad 1528. brochure in 4. papier bleu.
6. Elogium Joan. Dantisci Sigismundi I. consilarii, missi ad Imp. Maximilianum I. et Carolum quintum, postea Episc. Culm. et Varmiens. accedunt Eruditorum virorum ad eum Epistolae. gros in 4. rel. en papier blanc.
7. Litterae Tidemanni Gise, Episcopi Varmien., item litterae directae ad Joannem Dantiscum Episcopum Varmiensem de anno 1522 ad 1548. item litterae directae ad Tidemannum Gise Episcopum, de anno 1539 ad 1566. petit in fol. rel. en carton, couvert de papier bleu. N° 7.
8. Epistolae Stanislai Hosii S. R. E. cardin. Episcopi Varmiensis ad Joannem Dantiscum Episcopum Culmensem de anno 1532 ad an. 1578. cinq cahiers papier blanc.
9. Litterae directae ad Martinum Cromerum Coadjutorem, postea Episcopum Varmiensem. 2 vol. petit in fol. rel. en carton, couvert de papier brun. N°s 10 et 28.
10. Correspondentia Illustriss. D. D. Lubiński Episcopi Plo-censis. gros vol. in 8. petit format relié en parchemin.

11. *Analecta, seu Annales in Causa conventus Thorunensis ordinis M. M. regularis observantiae.* gros vol. in fol. rel. en parchemin.
12. *Expediitio Christianorum contra Turcos in concilio lateranensi proposita, ubi Sigismundus I., Rex Poloniae Dux belli declaratur.* petit in fol. rel. en parchemin.
13. *Manuscriptorum Samuelis Węławski opus quartum posteritati opprime neccesarium.* petit in folio rel. en veau.
14. *M. Richey historia sacra.* in 4. rel. veau.
15. *Missale. M. D. XXX.* petit in 4. rel. veau.
16. *Miscell. M. D. — M. D. C. 59* très petit in 4. rel. en carton.

Latino-polonois.

17. *Diarjusz Zbigniewa Ossolińskiego wojewody Sandomirskiego od roku 1571 aż do 1620.* in fol. rel. en veau.
18. *Documenta varia latine et polonice scripta.* in fol. rel. en carton.

Latino-polono-françois.

19. *Miscellanea Lat. Polon. et Gallice scripta.* in fol. rel. en carton. N° 18.

Polonois.

20. *Varia polonice scripta.* petit in fol. relié en carton. N° 31.
21. *Interregnum po śmierci Fryderyka Augusta trzeciego.* in fol. rel. en maroquin rouge. fil. dor. sur tranches. N° 26.
22. *Pamiętnik różnych zabaw Mikołaja Szubskiego.* très petit in fol. rel. en parchemin rouge. N° 36.
23. *Politia Królestwa polskiego.* przez Stanisława Orzechowskiego 1566. très petit in 4. relié en veau.
24. *Dzieje roczne & od roku 1538 aż do roku 1572.* très petit in 4. reliure en parchem. un peu endommagée.
25. *Kroniki K. Korneljusza Tacyta od zejścia Cezara Augusta,* jusqu'au 38e paragraphe du second Livre. huit cahiers in 4.

Anglois et polonois.

26. *Delineacja Człowieka z angielskiego od Alex. Pope.* in 4. relié en veaux.

François.

27. *Bulletins manuscrits de Versailles et de Paris.* depuis l'an 1777 jusque l'année 1792. inclusivement. 5 vol. in 4. rel. en carton.

Langues diverses.

28. *Deux souvenirs très anciens* in 12 dans lesquels se trou-

vent des armoires enluminées avec plusieurs sentences ou maximes en diverses langues. reliure en parchemin.

Zaznaczyć należy, że biblioteka Krasickiego zawierała znacznie więcej rękopisów; posiadamy wskazówki, iż niejeden własny autograf ofiarował autor „Bajek“ swoim krewnym lub przyjaciółom, wiemy zaś, że poważną ilość rękopisów i druków przekazał do biblioteki konsystorskiej w Łowiczu. Inwentarz tego daru dochował się w rękopisie Biblioteki ordyn. Krasieńskich w Warszawie (sygn. 841, fol.; na oprawie pieczęć kardynalska: Stephanus Hołowczyc Archiepiscopus Varsaviensis Primas ac Senator Reg. Pol.) p. t. Catalogus librorum bibliothecae consistorii Lovicensis a celsissimo excellentissimo ac reverendissimo Domino Ignatio de Siecin et Krasiczyn S. R. I. comite Krasicki principe archiepiscopo Gnesnensi legato nato ordinum aquilae albae et rubrae equite, suo tunc consistorio generali Lovicensi in anno 1801 dono cessae. Wymieniony katalog obejmuje ogółem 837 druków i rękopisów, podzielonych na czternaście niżej wyszczególnionych działów.

1. Libri sacri. — 2. Commentarii in libros sacros. — 3. Opera SS. Patrum. — 4. Libri theologici. — 5. Libri polemici. — 6. Libri iuris canonici. — 7. Libri iuris civilis. — 8. Concionatores. — 9. Historici ecclesiastici. — 10. Historici profani. — 11. Historici polonici. — 12. Statuta Regni Poloniae, orationes in comitiis variis habitae, epistolae in negotio comitiorum scriptae, et familiarum notabiliorum descriptiones. — 13. Libri ascetici. — 14. Libri in variis materiis.

Wśród dopieroco wyliczonych działów spotykamy następujące rękopisy:

- 631. Scriptura sacra in pergameno descripta.
- 804. Epistolae Beati Pauli, Acta Apostolorum et Apocalipsis Manuscript.
- 118. Commentarius in Ezechielem Prophetam Georgii Magni manuscriptum.
- 588, 589. Tractatus varii theologici Manuscr.
- 428. Franciscus de Saxabellis in decretales manuscriptum.
- 488. Tractatus de iure connubiorum Conradi MS.
- 610. Antonius super decretales MS.
- 853. Juris canonici allegationes MS.
- 799. Privilegienbuch des Herzogthums Preussen MS.
- 430. Homilia in pergameno MS.
- 16. Chronicon ad fidem veterum manuscriptorum codicum emendatum Martini Poloni Archiepiscopi Consentini.
- 716. Historia o papieżach MS.
- 801. Vitae Summorum pontificum MS.
- 91. Descriptio vitae Caroli Magni in pergameno manuscr.

600. Historia rerum Prussiarum aliarumque adiacentium provinciarum MS.
 139, 140. Historia regni Poloniae Joannis Długossi liber 12, 13 et ultimus MS.
 387. Elekcja króla Zgta III MS.
 114. Konstytucje polskie w różnych materjach MS.
 115 i 418. Listy panów polskich w różnych materjach MS.
 124. Instructarium expeditionum Ante-Comitialium regni Poloniae MS.
 384. Series archivorum regni seu compendium pactorum, foederum, tractatumum cum monarchiis, regnis etc. MS.
 422. Listy polskie w różnych materjach MS.
 800. „ „ w różnych materjach politycznych MS.
 133. Cationale MS.
 135. Laurentus de vero bono MS.
 165 i 252. Miscella MS.
 632, 633 i 827. Missale antiquum in pergameno descriptum MS.
 783. Varia politica MS.
 852. Listy w różnych językach i materjach.

Dalsze losy zbiorów rękopiśmiennych Krasickiego wykaczają poza ramy niniejszej notatki; to pewna, że stanowią one mogą temat do nader ciekawego studjum z zakresu historii bibliotek.
Ludwik Bernacki.

Motyw

„Żelisław i Ludomira“

(Stanisław Jaszowski, 1803—1842).

Prof. Kleiner („Julusz Słowacki. Dzieje twórczości“. I. 35) pisze: „W powiastce Stanisława Jaszowskiego p. t. „Żelisław i Ludomira“ (drukowanej w „Rozmaitościach“ lwowskich, której przekład Roux de la Corbière posłał ks. Alojzemu Osińskiemu) książę Świętopełk ma się pojedynkować z dawnym narzeczonym ukochanej swej Ludomiry, Żelisławem. Obalą przeciwnika, okutego w czarną zbroję — i po podniesieniu przyłbicy poznaje Ludomirę, która chciała obu ocalić dla ojczyzny. (Pam. Lit. 1911, 83). Takie bohaterstwo kobiety przebranej chętnie przedstawiał popularny w Polsce autor francuski Teorian“.

Nie wiem, gdzie i kiedy wyszła powiastka Jaszowskiego „Żelisław i Ludomira“. Nie znalazłem jej w tych rocznikach lwowskich „Rozmaitości“, które mogłem pod tym względem rozpatrzyć (r. od 1827—1835). Niema jej też w „Powieściach historycznych polskich“, które Jaszowski w 3 tomach we Lwowie wydał w r. 1829/30¹⁾. Była to chyba jedną z najwcześniejsz-

¹⁾ W „Historji Rozmaitości“, napisanej przez prof. W. Bruchnalskiego, niema wzmianki, by w czasie od r. 1825 ukazała się powiastka o Żelisławie i Ludomirze w „Rozmaitościach“.